

Sárgával kiemelve: Karátson D. és Németh K. válaszai, reagálása

Tisztelt Kollégák!

Sikerült felvonnunk a ICS Subcomission on Stratigraphic Classification Lithostratigraphy Munkacsoportjának egyik vezetőjével (mindegyiknek írtunk, de csak ő válaszolt), Mike Eastonnal (Canada, mike.easton@ndm.gov.on.ca) a kapcsolatot.

Nem egészen értjük, miért egyetlen (ráadásul nem vulkanológus) külföldi kolléga véleménye alapján kéne döntenünk ebben a kérdésben. Mi nem egy, hanem számos külföldi kollégát megkérdeztünk (Timothy Druitt, Ralf Gertisser, Gerhard Wörner, Paraskevi Nomikou), akik aktív vulkáni területek kutatásával és térképezésével foglalkozó, nemzetközileg elismert szakemberek. A három hazai tufaformáció (alsó, középső, felső) komplex, változó szemcseméretű és genetikájú piroklasztitokat tömörít. Térképezésük sajnos elnagyolt, rétegtanuk pontatlanul ismert. A megkérdezett kutatók közül - hozzánk hasonlóan – egyikük sem ért egyet, hogy ilyen helyzetben „lapillitufára” kellene szűkíteni e formációk elnevezését. Ugyanakkor, épp nemzetközi tapasztalatok alapján, **megerősítették az általánosan, kibővített értelemben használt tufa megnevezés helyességét** (pl. Minózi Tufa, Kos Tufa, Lower and Upper Rhyolitic Tuff/Snowdon Caldera, stb.)

Tanácsot kértünk tőle a nevezéktanral kapcsolatban, mit lehet, mit nem használni:

A válaszai szerint a legfontosabb üzenet az alábbi:

As you are learning, one of the reasons things like the NA Code and the International Stratigraphic Guide are sometimes vague is that they are trying to accomplish 2 different goals. One is to provide a general set of rules and framework for stratigraphic nomenclature. The other is to provide users with sufficient flexibility to allow for the creation of nomenclature that works for their particular needs (that is why you can call sometime a Formation or a sandstone for example).

Gyakorlatilag majdnem minden a levelezések során felvetett variációt elfogadhatónak tartja, ezekre konkrétan is rákérdeztünk:

Tuff, Lapilli Tuff, Pyroclastite, Rhyolite Lapilli Tuff, Rhyolite Tuff, Melange

Nem derül ki tehát, hogy M. Easton ellenezte volna a „tufa” terminust. Nem is tehetné, hiszen pl. a British Geological Survey gyakorlatában (véltetően a kanadai is ezt követi) a piroklasztit-formációk KIZÁRÓLAG TUFÁ MEGNEVEZÉST KAPNAK (FÖLDRAJZI ELŐNÉV UTÁN):

http://www.bgs.ac.uk/lexicon/lex_list.cfm?desc=tuff&pub=%25&map=&status=%25&age=%25&SUBMIT=Submit+Query

, amelyen belül számos, pl. eltérő szemcseméretű, eltérően összesült, vagy épp közbetelepült vulkanogén vagy egyéb üledékes rétegek fordulhat elő: lásd pl.:

<http://www.bgs.ac.uk/lexicon/lexicon.cfm?pub=LICK>

Vizsont nem tartja szerencsésnek a Vulkanit használatát (keressünk egy domináns közettípust). Az Ignimbritet ők nem használják az NA Code (USGS) alapján, így ő nem javasolja, de máshol ezt is használják.

Megjegyzés [R1]: A cél az volt, hogy a ICS véleményét kérjük ki, nem külföldi kollégák véleményét.

Megjegyzés [R2]: Hogyne derülne ki, egy sorral feljebb olvashatók!!!! Nem ellenezte, idézem: Gyakorlatilag majdnem minden a levelezések során felvetett variációt elfogadhatónak tartja, ezekre konkrétan is rákérdeztünk: Tuff, Lapilli Tuff, Pyroclastite, Rhyolite Lapilli Tuff, Rhyolite Tuff, Melange

„Does the term pyroclastite satisfy the descriptive need both for the scientist and/or other users (non-geological scientists, public) or is tuff or lapilli tuff better? Use what works best for all users.”

(Zárójelben: nem világos, Easton írta-e, hogy „pyroclastite”: ilyen szó nincs az angolban, csak pyroclastics, még ha ez egy szedimentológus részéről talán kevésbé fontos is...) Fontosabb, hogy arra szólít fel, hogy „azt használjuk, amelyik minden felhasználónak megfelel” -- ez megerősíti, hogy a tufa a legcélszerűbb (=mindenki ismeri és használja, külföldön is és itthon is).

Megjegyzés [R3]: Pyroclastite kifejezésre mi kérdeztünk rá

A nevek használata esetében a lényeg, amit megfogalmazott:

Valóban minden országban más és más a rendszer, amit követnek. Ajánlott az országokon belül következetesen használni a nevezéktan, ehhez sokan adnak útmutatót (Code-ot). A lényeg, hogy a mi országunkon belül használatos nevezéktanhoz igazítsuk a neveket úgy, hogy az kereshető, érthető, praktikus és informatív legyen a szakemberek és a nem szakemberek számára is. **Ezt a tufa megjelölés tökéletesen kielégíti (ellentétben pl. a lapillitufával).** Törekedjünk az egyszerűsége, ha lehet, de teljesen rendben vannak a hosszú nevek is (ahogyan más országokban is használnak többtagú, hosszabb neveket, a NA Code-ban is). Tehát a javaslata az, hogy Magyarországon belül legyünk következetesek. Ha szeretnénk követni egy másik ország nevezéktanát, módszerét, azt is lehet, nyilván akkor átvesszük azt a Code-ot, de akkor abban legyünk következetesek.

Mindezek alapján, és a korábban beérkezett javaslatok és vélemények szerint a következőket vegyük figyelembe a litológiai névadás esetében.

1. Tufa:

A tufa általánosan piroklasztitra vonatkoztatott használata a magyar szakirodalomban és oktatásban nincs meg (i.e. nem tudunk olyan egyetemi tankönyvről, amely így tanítaná, a vulkanológiával, vulkáni kőzetek kőzettanával és szedimentológiával foglalkozó hazai szakemberek nem használják így).

A hazai szakemberek döntő többsége tufaként említi a piroklasztit-formációkat (alsó, középső stb.), ami nem azt jelenti, hogy ne tudnák: többféle szemcseméretű képződményt foglalhatnak magukban (finom-, durvatufa, lapillitufa, tufabreccsa). Ezeket pl. tagozat szinten lehetne elkülöníteni

A nem szakemberek számára a legegyszerűbben elérhető értelmező forrásban, a magyar wikipédia felületén (és a többiben is), a tufa (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Tufa>) leírásában szintén nem szerepel, hogy általánosan használjuk a piroklasztitokra. Ez utóbbi egyébként az egyetemi anyagokra hivatkozik.

Nem értjük, egy hazai földtudományi vitának miért kéne a magyar wikipédiát bármely okból figyelembe vennie...

Megjegyzés [R4]: A vitában többen hivatkoztak a laikusokra, a wikipédia emlegetése kizárólag erre reflektál

(Itt jegyezném meg, hogy az angol Wikipédián pl. a Tuff szó magyarázata eleve úgy szól, hogy minden piroklasztitra használják. Szóval ez angolul bevett, míg nálunk nem ez honosodott meg a szakmán belül (oktatásban, szaknyelvben) és a magyarázó szótárakban sem. **De igen, lásd fentebb: itthon is mindenki tufát használ.**

Ez tehát egy nagy különbség, ezért nem jó, ha vakon követjük más országok rendszerét.

Akkor miért kérték Rékáék külföldi (angolszász) kolléga véleményét, ha nem akarják megszívlelni? És mit értenek azon, hogy „vakon” követnénk? A bevett „tuff” megnevezés, a mindenki által alkalmazott nemzetközi gyakorlat követése miatt lenne „vakon” követés?

Szakmai szempontból tehát nem jó a tufa általános használata,

Mi ezzel ellentétes konklúzióra jutottunk, érdemi szempontot nem látunk a tufa ellen

és az átlagember számára is félrevezető. Nem félrevezető, ha jelezve van, hogy ez egy gyűjtőnév! Most a jövő generációkra kell gondolnunk, és abból kiindulni, hogy mit adunk nekik át az oktatásban, ismeretterjesztésben. Éppenséggel a nemzetközi gyakorlattól eltérő terminológiát átadni lenne szerencsétlen... ne csináljunk hungarikumot abból, amiből nem muszáj!

A hazai szakemberek (oktatók, kutatók) sokat tettek/tesznek (mindannyian) azért, hogy a nevezékταν átültetődjön a jövő generációkba az egyetemi oktatás és az ismeretterjesztésen keresztül.

Íme, egy lehetőség, hogy ez még erősebb lehessen, és ne mondjunk ellent annak, amit a szakma használ és amit tanítanak az oktatók.

Még egyszer: mind külföldön, mind idehaza a nagy piroklasztit-egységeket „tufa formáció”-ként írják le - ezt használják külföldön, ezt használjuk itthon, és bevett a köznyelvben is. A vita során többen és többször megfogalmaztuk, hogy szakmailatlan és félrevezető leszűkíteni a terminust az adott formációban szereplő képződmények valamelyikére (pl. lapillitufa). Még akkor is, ha ez „domináns” - de pláne, ha nem az! Pl. a középső dácittufában kifejezetten sok a tufa szemcseméretű, illetve nemvulkáni képződmény, melyek pontos részarányáról még nincsenek publikált eredmények!

Ennek megfelelően a kérdőívben a szakmailag helyes javaslatok között ez az opció nem szerepel.

Nem értünk egyet, és javasoljuk a fő formációkra (alsó, középső, felső) a tufa megtartását!

2. Piroklasztit:

Használható általánosan, amennyiben azt szeretnénk kifejezni, hogy nincs, vagy nem lényeges a domináns litológia a kőzettesten belül. Amennyiben a lényeges információ az, hogy robbanásos vulkáni kőzeteket tartalmaz az egység, akkor ezt lehet használni. A piroklasztit szó jelenleg nem található meg szócikként a wikipédián (egyébként az angolban sem), az átlagember számára most még idegenül hathat.

A piroklasztit megfelelő és szabatos gyűjtőkategória lehetne. Mégis, mi magunk sem javasoljuk idegen hangzása miatt – a tufával ellentétben

Megjegyzés [R5]: Nem egy külföldi kolléga véleményét kértük ki, hanem az ICS egy vezetőjét.

3. Lapillitufa:

Használható, amennyiben ez a domináns litológia és ezt szeretnénk jelezni az egység nevében (ez egyébként elvárás az ISG alapján). Amennyiben a lényeges információ az, hogy a robbanásos vulkáni kőzetek közül a lapillitufa a domináns, akkor ezt érdemes használni. Ezzel a megoldással a tufa szó megmaradhat a piroklasztitok formáció nevében, ami egyeseket segíthet, akik ezt szokták meg, de következtetések vagyunk az oktatásban és szakmában is használt nevezéktenhoz.

4. Riolit Lapillitufa:

Használható, amennyiben ez a domináns litológia és fontosnak tartjuk a kőzetösszetételt is jelezni az egység nevében. Nem gond az, hogy kéttagú a litológiai rész Easton szerint. (pl. az NA Code-ban vannak 3 tagú litológiai nevek is)

5. Riolit Piroklasztit:

Használható általánosan, amennyiben azt szeretnénk kifejezni, hogy riolitos összetételű, de nincs domináns litológia a kőzettesten belül.

6. Riolit Összesült Lapillitufa:

Használható, amennyiben ez a domináns litológia és ezt szeretnénk jelezni az egység nevében. Riolit nélkül is lehet.

Az összesülés valamely ignimbritnek általában helyről-helyre változó fáciese. Véleményünk szerint szerencsétlen lenne pl. egy nagy elterjedésű ignimbrit völgykitöltő és/vagy alsó helyzetű részét – mely összesült – külön névvel elnevezni.

Végezetül, ha nem adunk meg litológiai nevet, az is teljesen jó (más országokban nagyon sokan használják vulkáni képződményekre), ha praktikusabb kőzetnév nélkül említeni egy egységet. Ebben az esetben viszont elvész az az információ, hogy robbanásos vulkáni képződményről van szó. **Emellett mi is és több más kolléga is már érvelt.** Nálunk ez azért nem lenne ugyanolyan praktikus mint pl. Új-Zélandon vagy Olaszországban, mert sajnos a mi riolitos/dácitos robbanásos vulkáni képződményeink nem annyira ismertek (még itthon sem), és főleg a centrumuk nem ismert, mint az említett helyeken lévő vulkánkitörések képződményei, amelyeknek a centrumait legtöbbször látogathatják is az emberek. **A centrumok kérdése, holléte irreleváns, a lényeg, hogy ha eddig ott szerepelt a formációban a „tufa”, most semmi ok nincs ezt elhagyni!**

A magyar rétegtani irányelvek szerint nem kötelező, de használható a hármas névadás, amit a legtöbbször követnek a hazai litosztratigráfiai egységnevek. Ezen most nem változtat az MRB. Viszont mivel nem kötelező a névben a litosztratigráfiai hierarchiára utaló egységnevének használata, így nem muszáj használni a piroklasztitok esetében, így a neveket hivatalosan rövidíthetjük.

Megjegyzés [R6]: Ez teljesen így van, nem lényeges

Jelenleg 7 miocén és egy permiai formáció esetében kell megválasztanunk a legmegfelelőbb egység nevet, azaz alapvetően ezen nevek esetében volt vita. Mike Easton javaslata szerint ha fontosnak érezzük, adhatunk hosszabb neveket is (náluk is általában ez történik a vulkáni képződmények esetében, azaz a NA Code-hoz igazítva használnak hosszú neveket is).

A lényeg, hogy a névadásban a magmás képződmények esetében a következetességre kell törekednünk!

Mindezek után első körben a hazai közettani oktatók és szakemberek kértük ki... **miért nem kérték ki a felmérésben a nem oktató (kutató, és/vagy alkalmazó, térképező) szakembereket,** illetve a természetföldrajzot oktató kollégák véleményét? (Utóbbi közül egyikünk, Karátson Dávid kivételével egy sem akad a névsorban, pedig számosan szintén oktatják a hazai vulkáni formációkat!) **a piroklasztitok nevezéktanával kapcsolatban.** Minden hazai egyetem közettant (szedimentológiát) oktató kollégáját igyekeztünk megkeresni és kikérni a véleményüket (ELTE: Szakmány György, Józsa Sándor, Harangi Szabolcs, Sági Tamás, SZTE: M. Tóth Tivadar, Pál-Molnár Elemér, R. Varga Andrea, Raucsik Béla, DE: Rózsa Péter, McIntosh Richard, Csámer Árpád, Miskolci Egyetem: Németh Norbert, Szakáll Sándor; PTE: Kovács János, Farics Éva), továbbá az eddigiekben aktívan a munkában részt vett oktató kollégák közül Karátson Dávidot (ELTE, Természetföldrajz Tsz., vulkanológia), Sztanó Orsolyát (ELTE, Ált. és Alk. Földtan Tsz., szedimentológia), Fodor Lászlót (ELTE, Ált. és Alk. Földtan Tsz., térképező geológia) és Sebe Krisztinát (PTE, földtan) kértük meg, hogy adjanak az oktatási anyagokkal összhangban lévő véleményt.

Arra voltunk kíváncsiak, hogy az oktatási anyagaikkal és szakmai ismereteikkel összhangban mely nevek lennének a megfelelőbbek a piroklasztitok esetében.

A megkeresett 19 főből 16 vélemény érkezett be határidőre. A kérdésekre az általuk elfogadható összes lehetőséget meg lehetett jelölni. Az MMMB elnöke és titkára a kérdésekben nem szavazott. Az eredmények összesítésével a következők vonhatók le.

A legfontosabb eredmény az, hogy a válaszadók tehát egy erősen hiányosan megkérdezett névsor jelentős többsége (>80%) az általa ismert, hazánkban magyarul oktatott közettani, vulkano-szedimentológiai szakirodalommal összhangban lévő domináns közettípust kívánja szerepeltetni a formációk litológiai nevében, még hozzá oly módon, hogy a kemizmust is és a domináns litológiát is szerepeltessük.

Az említett formációk földrajzi nevét illetően egyedül a Gyulakeszi név módosítását javasolja a többség.

A legtöbben szeretnék (11 szavazat), ha a Formáció szó is szerepelne a formáció szintű litosztratifráiai egységek nevében, és többen (7 szavazat) a Formáció szó nélkül is elfogadhatónak tartják az egységneveket.

Gyulakeszi Riollitufa Formáció földrajzi nevének revideálása során a többség (15 szavazat, 2 ellenszavazat mellett) szeretné, hogy a földrajzi név változzon és jelezze egy jól definiálható, nem összetéveszthető sztratotípus helyét, amely 9 szavazat szerint a Tihaméri lehetne.

Gyulakeszi Riollitufa Formáció litológiai nevének revideálása során a többség (13 szavazat, 81%) a Riolit Lapillitufa (jelezze a domináns kemizmust is és a domináns litológiát is) név mellett voksolt, és 5 szavazat szerint (33,3%) a Riolit Piroklasztit (jelezze a domináns kemizmust és általánosabb litológiai neve legyen) név is javasolt.

Megjegyzés [R7]: Az MMMB ülésen lenne lehetőség az MMMB tagjainak a véleményét meghallgatni, ez egy előzetes felmérés volt a közettant (litológiát) oktatók között az MMMB üléshez. Igyekeztünk minden nagyobb oktatási intézményt lefedni.

Tari Dácittufa Formáció földrajzi nevének revideálása esetében a többség szerint (9 szavazat, azaz 60%) a földrajzi név, azaz Tari maradjon (mivel a formáció egyik sztratotípusa itt megtalálható), és 6 szavazatot kapott a módosítás egy másik sztratotípus helyére, Demjénre (5 szavazat).

Tari Dácittufa Formáció litológiai nevének revideálása esetében a legtöbb szavazatot (13 db, 81%) a Dácit Lapillitufa (jelezzé a domináns kemizmust is és a domináns litológiát is) kapta, és 4 szavazat szerint (25%) a Dácit Piroklasztit (jelezzé a domináns kemizmust és általánosabb litológiai neve legyen) név is javasolt.

A Tari Dácittufa F. Bogács Ignimbrit Tagozatának formációs szintre emelésével és kibővítésével létrejövő új formáció litológiai nevének revideálása esetében a Dácit Lapillitufa (jelezzé a domináns kemizmust is és a domináns litológiát is) kapta a legtöbb szavazatot (10 db, 62,5%).

A Harsányi Riollitufa Formáció földrajzi nevének revideálása során a többség (14 szavazat, 87,5%) a név megtartása mellett szavazott.

A Harsányi Riollitufa Formáció, Sátoraljaújhelyi Riollitufa Formáció, Szerencsi Riollitufa Formáció, Vizsolyi (Cserhádi) Riollitufa Formáció litológiai nevének revideálása esetében a legtöbb szavazatot (Harsányi: 13 db, 81%; többi: 12 db, 75%) a Riolit Lapillitufa (jelezzé a domináns kemizmust is és a domináns litológiát is) kapta, és 4 szavazat szerint (25%) a Riolit Piroklasztit (jelezzé a domináns kemizmust és általánosabb litológiai neve legyen) név is javasolt.

A Vizsolyi és Cserhádi Riollitufa Formációk összevonása utáni egység földrajzi nevének megadása során a válaszadók (11 szavazat, 5 fő nem adott ebben a kérdésben véleményt) mind a Vizsolyi (ezzel Tokaj-hg.-hez kötődik erősebben és ismert lehatárolható típuslelőhely) mellett szavaztak.

A Gyűrűfői Riolit Formáció litológiai nevének revideálása során a legtöbb szavazatot (8 db, 50%) a Dácit Lapillitufa (jelezzé a domináns kemizmust is és a domináns litológiát is) kapta, azonban ebben az esetben több lehetőségre is többen adtak szavazatot (3 szavazat a következők mindegyikére: Dácit Összesült Lapillitufa, Összesült Lapillitufa, Piroklasztit, Dácit Piroklasztit), így erről a kérdésről érdemes lehet tovább egyeztetni.

Mindezek alapján a legutolsó pontot kivéve (amely esetében további egyeztetések lehetnek) a legtöbb szavazatot kapott névváltoztatásokat terjesztjük az MMB és MRB tagság elé támogatásukat kérve, mint olyan kéréseket, amelyek a vulkáni képződmények közzétani besorolását ismerő, oktató, használó oktatók és szakemberek többségi véleményén alapulnak.

Gyulakeszi Riollitufa Formáció helyett: **Tihaméri Riolit Lapillitufa Formáció**

Tari Dácittufa Formáció helyett: **Tari Dácit Lapillitufa Formáció**

Bogács Dácit Lapillitufa Formáció

Harsányi Riollitufa Formáció helyett: **Harsányi Riolit Lapillitufa Formáció**

Sátoraljaújhelyi Riollitufa Formáció helyett: **Sátoraljaújhelyi Riolit Lapillitufa Formáció**

Szerencsi Riollitufa Formáció helyett: **Szerencsi Riolit Lapillitufa Formáció**

Vizsolyi és Cserhádi Riollitufa Formációk helyett: **Vizsolyi Riolit Lapillitufa Formáció**

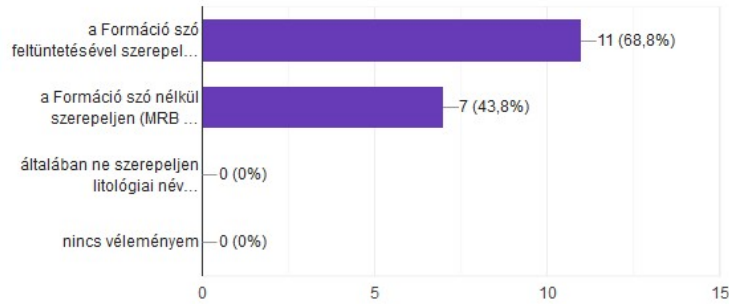
Gyűrűfői Riolit Formáció esetében további egyeztetés szükséges

Kérdőív részletes eredményei

(Sajnos a kimentés nem lett tökéletes. Kérdés esetében az MMBB titkára megosztja bárkivel az eredményeket,

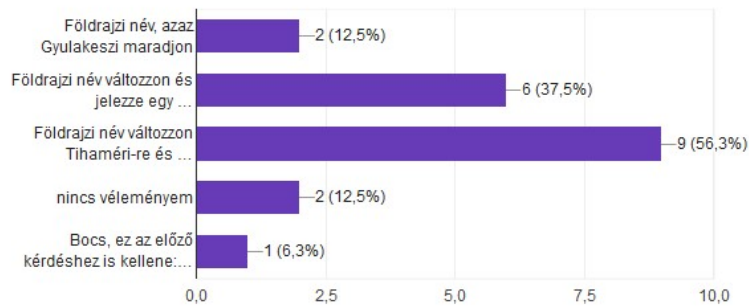
Gyulakeszi Riolittufa Formáció, Tari Dácittufa Formáció, Harsányi Riolittufa Formáció, stb...litosztratigráfiai egységek nevének revideálása során az új név

16 válasz

Gyulakeszi Riolittufa Formáció földrajzi nevének revideálása

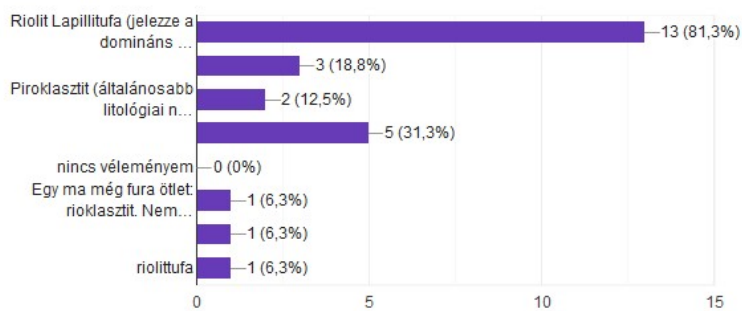
16 válasz

válaszokat.)

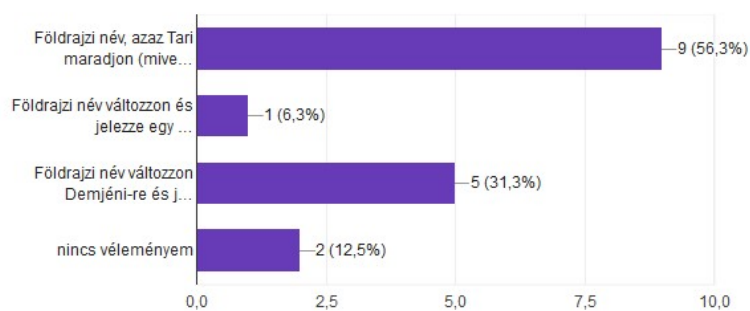
Gyulakeszi Riolituffa Formáció litológiai nevének revideálása

16 válasz

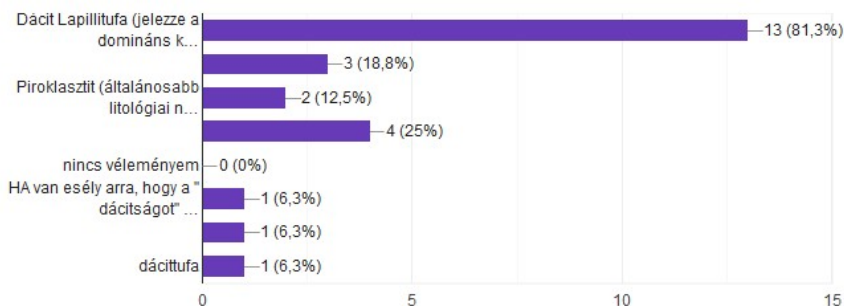
Tari Dácittuffa Formáció földrajzi nevének revideálása

16 válasz

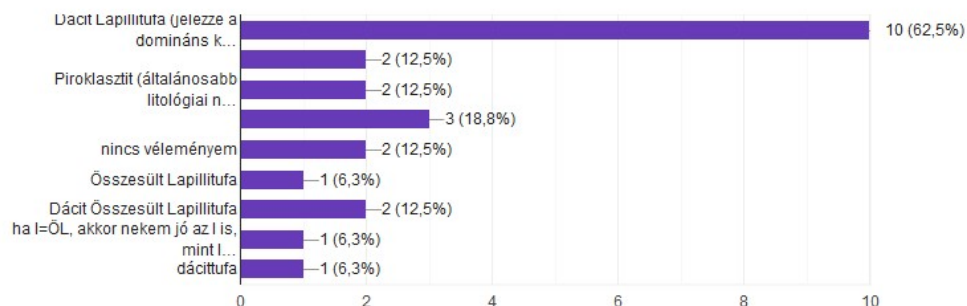
Tari Dácittufa Formáció litológiai nevének revideálása

16 válasz

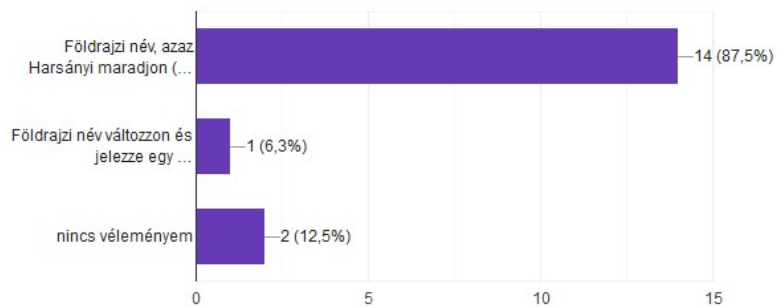
A Tari Dácittufa F. Bogácsi Ignimbrít Tagozatának formációs szintre emelésével és kibővítésével létrejövő új formáció litológiai nevének revideálása

16 válasz

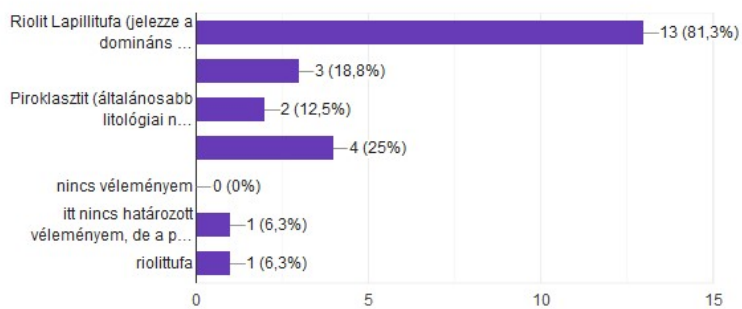
Harsányi Riolituffa Formáció földrajzi nevének revideálása

16 válasz

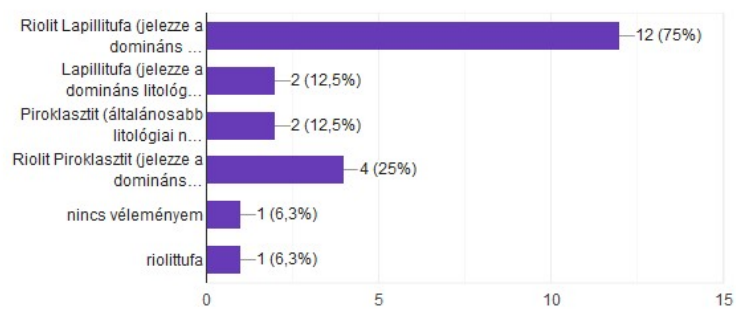
Harsányi Riolituffa Formáció litológiai nevének revideálása

16 válasz

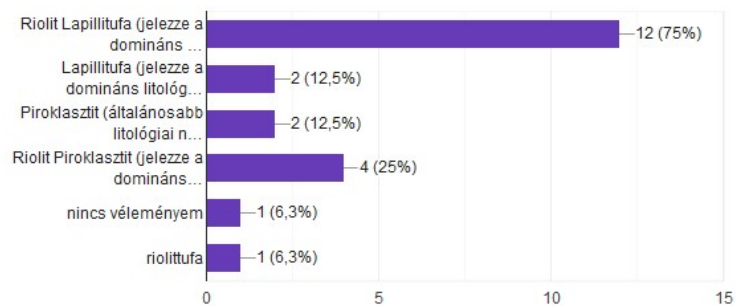
Sátoraljaújhelyi Riolittufa Formáció litológiai nevének revideálása

16 válasz

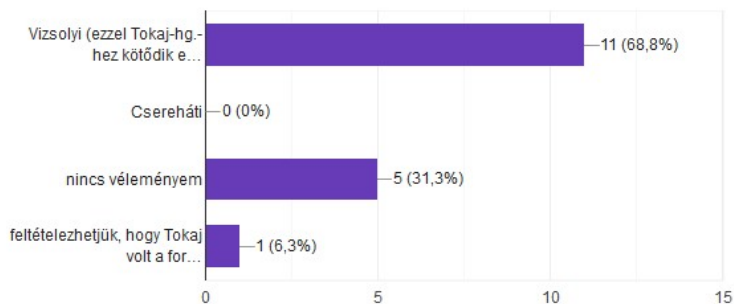
Szerencsi Riolittufa Formáció litológiai nevének revideálása

16 válasz

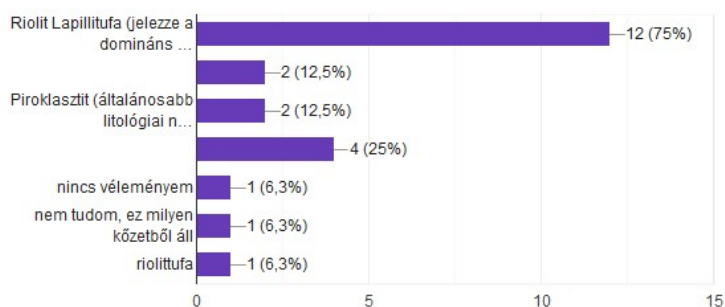
Vizsolyi és Csereháti Riolituffa Formációk összevonása utáni egység földrajzi nevének megadása

16 válasz

Vizsolyi és Csereháti Riolituffa Formációk összevonása utáni egység litológiai nevének revidálása

16 válasz

Gyűrűfüi Riolit Formáció litológiai nevének revidálása

16 válasz

